

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Sri Lanka 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Den mångåriga konflikten och inbördeskriget mellan regeringen i Sri Lanka och den tamilska gerillan upphörde i maj 2009. Under inbördeskrigets slutfas försämrades läget för de mänskliga rättigheterna betydligt och allvarliga kränkningar och övergrepp ägde rum från båda sidor i konflikten. Antalet döda, inklusive civila, var högt. Efter krigsslutet minskade antalet allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna i de krigshärjade områdena och i landet i stort. Trots förbättringar förekommer alltjämt bristande respekt för de mänskliga rättigheterna på en rad områden.

I januari 2015 skedde ett oväntat maktskifte i Sri Lanka, då den tidigare presidenten Mahinda Rajapaksa såg sig besegrad av utmanaren Maithripala Sirisena. Den nya regeringen har bidragit till att situationen för människorättsförsvarare och journalister förbättrats. Den nya regeringen har, till skillnad från den föregående, varit öppen för att undersöka anklagelser om brott mot de mänskliga rättigheterna begångna under inbördeskriget samt för att ta upp frågan om ansvarsutkrävande. Sri Lanka ställde sig i september 2015 bakom en FN-resolution som krävde genomgripande åtgärder för att ta upp det förflutna. Regeringens utfästelser fick stor uppmärksamhet och välkomnades då de skulle motverka ansvarsfrihet och stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna i Sri Lanka. Ett år senare har vissa framsteg gjorts men kritik har framförts mot en alltför långsam reformtakt.

Situation vad gäller yttrande- och pressfrihet har förbättrats under den nya regeringen. Sri Lanka har relativt goda indikatorer för hälsa och utbildning.

Våld mot kvinnor är fortsatt ett problem. Hbtq-personer utsätts ofta för diskriminering och våld, inte sällan från polisen.

Diskriminering av tamiler anses ha varit en viktig orsak till det långa inbördeskriget. Diskriminering på etnisk och religiös grund förekommer fortfarande, vilket främst drabbar tamiler men också kristna, muslimer och Sri Lankas urfolk, Veddahfolket.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällstyrning

Sri Lanka har ett utbyggt rättssystem och domstolarnas oberoende skyddas i lag. Domstolarna är i princip självständiga i förhållande till den styrande makten. I praktiken beror graden av självständighet ofta på den enskilde domarens integritet. Presidenten tillsätter domare till Högsta domstolen och det högre domstolväsendet.

Efter att den nya regeringen i Sri Lanka tidigt under 2015 genomfört en ändring av grundlagen som inskränker presidentens makt på flera områden, påbörjades också arbetet med att återställa permanenta oberoende kommissioner; såsom kommissionen för att granska kränkningar begångna av poliser, kommissionen för mänskliga rättigheter, valkommissionen och kommissionen mot mutor. En ny revisionskommission och en kommission för offentlig upphandling har tillsatts.

Enligt *Transparency Internationals* index över upplevd korruption hamnade Sri Lanka på plats 95 av 176 länder år 2016. Korruption anses vara utbredd i Sri Lanka, även inom domstolväsendet.

Rättssystemet är överbelastat och processerna ofta långsamma. Det kan ta flera år innan mål tas upp i domstol.

Enligt konstitutionen gäller särskilda religiösa lagar och regler, både skrivna och oskrivna, för olika religiösa grupper i Sri Lanka, även om dessa strider mot andra föreskrifter i konstitutionen, exempelvis alla individers likhet inför lagen.

Sri Lanka ställde sig i september 2015 bakom en FN-resolution som uppmanar etablerandet av en juridisk mekanism för att utreda brott mot de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt begångna under

inbördeskriget. En debatt pågår i landet kring omfattningen av utredningens mandat och om man ska tillåta deltagande av utländska juridiska experter i utredningarna.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Sri Lanka har en exekutiv president, som är både regeringschef och statschef. Den nuvarande presidenten Maithripala Sirisena gick till val i januari 2015 med löfte om att avskaffa den exekutiva presidentmakten och överlämna den rollen till premiärministern. I april 2015 gjordes en ändring av grundlagen som begränsar presidentens makt. En ny konstitution planeras, och offentliga konsultationer inför denna har gjorts vid ett flertal tillfällen. Ett utkast ska enligt uppgift presenteras till parlamentet 2017. Efter att det godkänts ska en folkomröstning hållas. I den nya konstitutionen blir en av huvudfrågorna att den exekutiva presidentmakten avskaffas. Den nya konstitutionen väntas även ta hänsyn till frågan om bättre representation för minoriteter, och ge större vikt till minoritetsreligioner och minoritetsspråk.

Parlamentet har 225 ledamöter som väljs enligt ett proportionellt valsystem. Det senaste parlamentsvalet hölls den 17 augusti 2015. Internationella och lokala observatörer benämnde valet som ett av de mest fria och rättvisa i Sri Lankas moderna historia.

Trots att Sri Lanka 1960 fick världens första kvinnliga valda regeringschef är kvinnors deltagande i politiken mycket lågt. Fem procent av parlamentsledamöterna är kvinnor. Lokala församlingar har endast två procent kvinnliga ledamöter. Regeringen beslutade därför 2016 att införa ett kvoteringsystem där 25 procent av platserna på partilistorna inför val i de lokala församlingarna viks åt kvinnor. Också i regeringen är antalet kvinnor lågt, två kvinnliga ministrar av sammanlagt 47 regeringsmedlemmar.

Den 8 januari 2015 avslutades president Rajapaksas tioåriga maktinnehav då utmanaren Maithripala Sirisena oväntat vann presidentvalet. En valobservationsmission från Samväldet (*Commonwealth*) skriver i sin rapport från presidentvalet att president Rajapaksas regering använde sig av statliga medel i stor utsträckning i sin valkampanj, inklusive statlig media, militär, och offentliga kommunikationer. Samväldesorganisationens valobservatörer framhåller i sin rapport den roll valkommissionens ordförande spelat för att

tillförsäkra en god atmosfär samt fria och rättvisa val. Detta trots att valkommissionen vid den tiden inte bedömdes vara politiskt oberoende och saknade medel för att följa upp anklagelser om valfusk. Valdeltagandet var över 80 procent.

Det civila samhällets utrymme

De genomgripande förändringar som skett i Sri Lanka sedan presidentvalet i januari 2015 har lett till att situationen för det civila samhället förändrats till det bättre. Människorättsförsvarare kan nu agera nästintill helt fritt. Såväl lokala som internationella civilsamhällesorganisationer kan utreda och publicera information om brott mot de mänskliga rättigheterna. Rapporter förekommer om inskränkningar i civila samhällets möjligheter att verka genom att möjligheten att demonstrera begränsas.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

De senaste decennierna uppskattas 80 000 ofrivilliga försvinnanden ha ägt rum i Sri Lanka. En nationell undersökningskommission, tillsatt 2013 av den förre presidenten för att utreda hur många som egentligen försvunnit eller dödats under kriget tog emot uppgifter om 18 586 fall av misstänkta ofrivilliga försvinnanden. Undersökningskommissionen har kritiserats för att på olika sätt negativt ha påverkat vittnen som trätt fram och för att säkerhetstjänsten tagit en för stor roll i mottagandet av vittnesmålen.

FN:s arbetsgrupp om påtvingade och ofrivilliga försvinnanden besökte Sri Lanka i november 2015 på regeringens inbjudan. De anmärkte efter sitt besök på den utbredda ansvarsfriheten och avsaknaden av ansträngningar för att söka efter sanningen, särskilt vad gäller försvunna personer. Man uppmanade regeringen att etablera ett kontor för saknade personer och etablera en kommission för sanning, rättvisa, försoning och icke-upprepande. En lag som instiftar kontoret antogs i augusti 2016. Sri Lankas regering ratificerade i december 2015 konventionen mot påtvingade försvinnanden.

Rapporter om utomrättsliga avrättningar och ofrivilliga försvinnanden har minskat kraftigt sedan krigsslutet, men förekommer fortfarande. FN:s specialrapportör för tortyr Juan Méndez besökte Sri Lanka 2016 och tog då upp att trots att förekomsten av tortyr är mindre utspridd nu än under

inbördeskriget, existerar fortfarande en ”tortyrkultur”. Med detta menade Méndez att tortyr används mot misstänkta i såväl vanliga brottsutredningar som vid misstänkta terroristbrott. Sri Lanka har inte ratificerat tilläggsprotokollet till FN:s konvention mot tortyr, men meddelade i augusti 2016 att man erkänner kommitténs kompetens för att ta emot enskilda klagomål.

FN:s tortyrkommitté granskade Sri Lanka i november 2016 och tog upp rapporter om att bortföranden med vita skåpbilar, så kallade ”*white van abductions*”, som varit vanliga under inbördeskriget, fortfarande förekom. Enligt organisationen *The International Truth and Justice Project* ägde det senaste fallet rum 2015.

Tortyr är förbjudet enligt lag, men domstolarna tillåter att bevis som tillkommit genom tortyr används för brott som faller under lagen *Prevention of Terrorism Act* (PTA). Enligt *The International Truth and Justice Project* fanns uppgifter om 20 fall av tortyr och sexuellt våld mot fängslade under 2015.

Méndez uppger i sin rapport att de fängelser han besökte under sitt besök i Sri Lanka uppvisade inhumana förhållanden, med mycket bristande infrastruktur och utpräglad överbeläggning. Det fanns en akut brist på adekvata sängplatser, akut hetta och bristande ventilation. Överbeläggningen leder också till begränsningar i medicinsk vård, utbildnings- och fritidsaktiviteter. Förhållandena i de kvinnofängelser Méndez besökte var något bättre än för män.

Under 2014 utvisades omkring 300 pakistanska kristna, shia-muslimer och personer tillhörande ahmadiya tillbaka till Pakistan. Då dessa minoritetsgrupper ofta utsätts för diskriminering och våldsdåd i Pakistan innebar det att Sri Lanka bröt mot principen om *non-refoulement*, det vill säga att ingen får utvisas till länder där de kan komma att utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling. Utvisningarna har därefter stoppats.

Sri Lanka är ursprungsland för människohandel, främst rör det sig om personer som används som arbetskraft i Mellanöstern och Sydostasien, ofta inom byggsektorn och för hushållsarbete. Den lankesiska regeringen uppges ha tagit vissa steg för att motverka problemet, men systemet behöver byggas ut ytterligare, bland annat hur man tar hand om personer som fallit offer för människohandel.

Dödsstraff

Dödsstraff finns på straffskalan för brott som mord, våldtäkt, väpnat rån, narkotikasmuggling, förräderi och brott begångna av militär mot civila eller vice versa. Den senaste avrättningen ägde rum 1976 och de facto råder sedan dess moratorium.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

I maj 2010 upphävdes en betydande del av den undantagslagstiftning som införts under inbördeskriget. En rad undantagslagar kvarstår dock, liksom lagen *Prevention of Terrorism Act*, PTA. Lagen ger säkerhetstjänsten vida befogenheter att undersöka, anhålla och fängsla personer. Fångslade kan hållas upp till 18 månader utan anklagelse. Lagstiftningen har kritiserats av internationella organisationer som *Human Rights Watch* för att tillåta frihetsberövanden på lösa grunder under lång tid utan rättegång. Rapporter finns om att många hålls fängslade längre än så utan att vara anklagade för något brott och att de i vissa fall hålls i hemligt förvar. I oktober 2015 rapporterade Sri Lankas regering att 162 personer (160 män och två kvinnor) hölls fängslade enligt lagen utan att ha fått rättslig prövning av sina fall. Samtliga dessa uppgavs ha tillgång till rättsligt ombud, medicinsk hjälp, samt få ta emot besök av familjemedlemmar och representanter för Sri Lankas människorättskommission. Regeringen uppgav också att det fanns 201 politiska fångar i landet. Ett utkast till ny lagstiftning har presenterats, men har väckt stark kritik bland civilsamhället då det anses mer långtgående än den tidigare lagen.

Rörelsefriheten i landet har ökat väsentligt sedan krigsslutet. Två framträdande människorättsaktivister, Ruki Fernando och Balendran Jeyakumari, har tidvis hindrats från att resa utomlands, eller utsatts för utfrågningar av säkerhetstjänsten inför utlandsresor.

Rättssäkerhet

Sri Lanka har ett utbyggt rättssystem och domstolarnas oberoende skyddas i lag. Domstolarna är i princip självständiga i förhållande till den styrande makten. I praktiken beror graden av självständighet ofta på den enskilde domarens integritet.

Rättssystemet är överbelastat och processerna ofta långsamma. Det kan ta flera år innan mål tas upp i domstol. Lägsta straffbarhetsålder är åtta år.

Mellan 8 och 16 års ålder gäller särskilda regler och från 16 år likställs personen med en vuxen.

Brist på tamil-talande tolkar inom domstolssystemet på många ställen i landet begränsar möjligheten för tamil-talande anklagade att få en rättvis rättegång. I norra och östra delarna av landet där många tamiler bor sker rättegångarna på tamil och engelska.

Straffrihet

Bristande ansvarsutkrävande i anslutning till den långvariga konflikten och dess blodiga slutskede har bidragit till att straffriheten är utbredd. Särskilt tydligt har detta varit i fall av försvinnanden, mord, våldtäkter och tortyr. Tamiler rapporteras vara särskilt utsatta.

I september 2015 presenterade en FN-ledd undersökningskommission sina resultat. I rapporten togs anklagelser upp om att säkerhetstjänsten och paramilitära grupper varit involverade i ett stort antal utomrättsliga avrättningar av civila. Särskilt tamilska politiker, personer som arbetade för humanitära organisationer och journalister hade varit särskilt utsatta, men också vanliga civila. Rapporten tog också upp anklagelser om att den tamilska gerillan, LTTE, dödat civila som inte delat deras politiska uppfattningar, samt att civila dödades genom gerillans självmordsbomber och användandet av landminor.

Den nya regeringen har till skillnad från den föregående visat öppenhet för att undersöka anklagelser om brott mot de mänskliga rättigheterna begångna under inbördeskriget, samt ta upp frågan om ansvarsutkrävande. Sri Lanka ställde sig i september 2015 bakom en FN-resolution som krävde genomgripande åtgärder för att ta upp det förflutna. Detta inkluderar löften om att inrätta en juridisk mekanism för att undersöka anklagelser om brott och övergrepp mot de mänskliga rättigheterna och internationell humanitärrätt, en kommission för sanning, rättvisa, försoning och icke-upprepanande, ett kontor för saknade personer samt ett kontor för att handlägga skadeståndsanspråk.

Vissa framsteg har gjorts, bland annat har lagstiftning om etablering av ett kontor för saknade personer stiftats och en nationell process för konsultationer inrättats. Civila samhället har emellertid kritiserat regeringen

för en för långsam reformtakt och för att man saknar en offentlig sammanhängande ansats inför genomförandet.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande- och tryckfriheten garanteras i Sri Lankas konstitution, men kan begränsas med hänsyn till bland annat nationell säkerhet.

Yttrande- och tryckfriheten påverkades negativt av konflikten. Trakasserier, kidnappningar och mord på journalister var vanligt förekommande. Under de år som följde på krigsslutet karaktäriserades situationen för journalister av självensur samt hot och trakasserier. Den nya regeringen som kom till makten 2015 utlovade att journalister inte längre skulle behöva vara rädda för att kritisera regeringen eller för att ta upp känsliga ämnen som korrruption och militärens roll. Detta har i stor utsträckning efterlevts och regeringen har också uppmanat journalister i exil att återvända. Undersökningar påbörjades av uppmärksammade mord på journalister som skett under inbördeskriget eller strax därefter, däribland det uppmärksammade mordet på redaktören Lasantha Wickremetunge 2009. Fyra officerare greps i augusti 2015, misstänkta för inblandning i kolumnisten och tecknaren Prageeth Eknelygodas försvinnande 2010.

Sri Lanka hamnade 2016 på plats 141 av 180 i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex, en förbättring med 24 platser jämfört med 2015.

År 2015 beräknade Internationella teleunionen att 30 procent av Sri Lankas befolkning hade tillgång till internet, framförallt i landets större städer. Myndigheterna blockerar vissa sidor, främst sådana som bedöms ha pornografiskt innehåll. Den tidigare blockeringen av ett antal tamilska hemsidor upphävdes av den nya regeringen. Organisationen *Freedom House* bedömde 2016 Sri Lanka som delvis fritt vad gäller friheten på internet.

Mötes- och föreningsfrihet

Förenings- och mötesfriheten är stadfast i lag, men anses inte alltid respekteras av myndigheterna. Rapporter om inskränkningar i civila samhällets möjligheter att verka förekommer, där polisen antingen försökt förhindra demonstrationer eller nekat tillstånd till demonstrationer.

I maj 2015 tilläts för första gången sedan krigsslutet 2009 offentliga möten i de norra och östra provinserna för att minnas dem som dött i kriget.

Minneshögtiderna gick lugnt tillväga, men med stor polisbevakning, och utfrågningar av organisatörerna. President Sirisena förklarade vid samma tillfälle att man skulle döpa om högtiden från ”segerdagen” till ”minnesdagen”, en dag att minnas alla som dött i kriget samt tillåta att nationalsången sjöngs på såväl tamil som singalesiska.

I november 2015 minskade den lankesiska regeringen antalet förbjudna tamilska diasporaorganisationer till 8 från 16 och minskade antalet personer på en lista över misstänkta terrorister från 424 till 157.

Religions- och övertygelsefrihet

I Sri Lanka finns fyra dominerande religioner: buddhism, hinduism, islam och kristendom. Buddhismen har en privilegierad ställning i konstitutionen, men enligt lag ska respekt för alla religioner garanteras. Traditionellt har en relativt stor tolerans rått mellan anhängare av olika religioner och inbördeskriget har inte setts i religiösa termer. Under senare år har dock företrädare för minoritetsreligioner utsatts för olika former av attacker, verbala såväl som fysiska. Enligt rapporter från *Amnesty International* ökade antalet trakasserier mot muslimer och kristna från polisen, politiker och vanliga civilpersoner inför parlamentsvalet 2015 särskilt i samband med valmöten som hölls av radikala buddhistiska partier. *Amnesty International* uppger också att tidigare incidenter av våld och hot mot religiösa minoriteter inte utretts, inklusive dödsfall och förstörelse orsakat av de upplopp riktade mot muslimer som skedde i juni 2014.

Undervisning i religion är obligatoriskt i grundskolan, men föräldrarna kan välja vilken religion barnen ska undervisas i. Nationella helgdagar från de fyra stora religionerna observeras.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Arbetslösheten i Sri Lanka beräknades officiellt till drygt fyra procent under 2015, men är högre om man tar hänsyn till det stora antalet småbrukare, fiskare och anställda i den informella sektorn som är undersysselsatta eller påverkas av stora säsongsvariationer.

Sri Lanka har ratificerat samtliga ILO:s åtta kärnkonventioner. Arbetsmarknaden är generellt reglerad till skydd för arbetstagaren. Generellt

sett har Sri Lanka en hög facklig anslutningsgrad. Det finns kollektiv förhandlingsrätt och strejkrätt. Så gott som alla sektorer med större arbetsplatser har en relativt hög andel organiserad arbetskraft. Lankesisk lag tillåter fackföreningar att verka utan inblandning, och diskriminering på grund av fackliga aktiviteter är belagt med böter om 100 000 rupier. Lagen efterlevs dock inte alltid strikt och det har hänt att strejkrätten påverkats.

Sri Lanka samarbetar med Internationella arbetsorganisationen (ILO) inom ett program för att tillförsäkra goda arbetsvillkor. Som en följd av detta antogs i mars 2016 lagstiftning som stipulerade en minimilön om 10 000 lankesiska rupies per månad, motsvarande omkring 600 kronor. Civilsamhället har dock lyft frågan om svårigheten att klara sig på denna lön och kräver en så kallad "levnadslön" (*living wage*), som också tar hänsyn till inflationen och som går att leva på utan att räkna in övertidstimmar.

Det finns uppgifter om att personer med hiv har förlorat sitt jobb på grund av detta. Det finns också uppgifter om att en del arbetsplatser inte rekryterar unga kvinnor då man är rädd att de ska kräva föräldraledighet. Av kvinnorna är 35 procent aktiva på arbetsmarknaden, jämfört med 76 procent av männen, enligt siffror från UNDP för 2013.

Tvångsarbete är olagligt, men rapporteras förekomma. Hushållsanställda rapporteras vara särskilt utsatta. Barnarbete förekommer, runt nio procent av barn i åldrarna 5-14 år uppskattas arbeta, främst inom jordbrukssektorn och i hushåll, men också som gatuförsäljare och inom industrin.

ILO uppskattar att omkring en miljon lankeser arbetar utomlands som gästarbetare, de flesta i Mellanöstern. Omkring 200 000 personer emigrerar årligen för att arbeta utomlands och tio procent av landets BNP kommer från remitteringar som dessa skickar tillbaka, vilket är den största intäktskällan av utländsk valuta. Det finns ett ministerium för främjande av välfärd vid anställning i utlandet och en myndighet har inrättats för att göra det lättare för kvinnor att klara sig som gästarbetare genom att ge dem viss utbildning, stöd och försäkringar.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Hälsovård är avgiftsfri i Sri Lanka och vården på de statliga sjukhusen håller relativt god standard, men långt ifrån alla får den vård de behöver. Avancerad sjukvård finns att tillgå i flertalet av landets större städer. De

statliga sjukhusen är dock ofta överfulla. Nästan alla barn vaccineras. Sri Lanka förklarades fritt från malaria i september 2016.

Nivån på den allmänna sjukvården i landets norra delar, förutom Jaffnaområdet, är alltjämt eftersatt. Flera sjukhus har ännu inte återuppbyggts efter krigsslutet och det råder brist på sjukvårdspersonal.

Enligt UNICEF var 14 procent av barnen hämmade i utvecklingen på grund av undernäring 2013. Mödradödligheten beräknas till 30 per 100 000 levande födda, och barnadödligheten till 8 per 1 000 levande födda. Skillnaden i livslängd mellan män och kvinnor har minskat, enligt de senaste officiella siffrorna var förväntad livslängd för män 72 år och för kvinnor 78 år.

Det är olagligt att göra abort. Undantag görs bara om moderns liv är i fara, vilket leder till komplikationer och dödsfall till följd av olagliga aborter. Frågan är dock omdebatterad och en legalisering har diskuterats då antalet olagliga aborter är högt, omkring 240 000 per år. Enligt civilsamhällesorganisationer är tillgången till information om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) främst inriktad på gifta och sammanboende par. Antalet tonårsgraviditeter har ökat de senaste åren i Sri Lanka.

Rätten till utbildning

Skolgången är obligatorisk upp till 14 års ålder. Sri Lanka har en av regionens bästa indikatorer för grundskoleutbildningen, där nästan alla barn går klart grundskolan. Kvaliteten på skolundervisningen varierar dock och är ofta bristfällig. Särskilt i landets norra och östra delar, förutom Jaffnahalvön och tätorterna Batticaloa och Trincomalee, är tillgången till skolgång dålig och kvaliteten på undervisningen eftersatt. Läskunnigheten beräknas till över 90 procent. Den nya regeringen som kom till makten 2015 lovade en satsning på utbildning och fyrfaldigade andelen av BNP som allokerades till utbildning jämfört med tidigare. I den budget som presenterades i november 2016 har dock detta anslag sänkts.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Tillväxten har sedan inbördeskrigets slut varit god och fattigdomen har minskat. Sju procent av befolkningen lever fortfarande på under 1,25 USD per dag. Cirka 90 procent av befolkningen har tillgång till rent vatten. Tillgången till mat är bättre i Sri Lanka än i resten av Sydasien, men

matosäkerheten för enskilda hushåll kan fortfarande vara ett problem. Variationerna mellan olika delar av landet är stora, liksom mellan stad och landsbygd. Sri Lanka återfinns på plats 73 av 188 i UNDP:s index för mänsklig utveckling för 2015.

Tillväxten i landet låg 2015 på drygt fem procent. Tillväxten har drivits av utvecklingen i landets västra delar. Generellt föreligger stora skillnader i utvecklingen mellan stad och landsbygd. Stora utmaningar kvarstår när det gäller att utveckla ekonomin i landets övriga delar, inklusive de östra och norra, samt att ge dem som återvänt efter konfliktens slut möjlighet till sysselsättning och boende.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Sri Lankas konstitution förbjuder diskriminering på grund av kön. I praktiken kan dock kvinnor inte fullt ut åtnjuta sina rättigheter. Lagstadgade rättigheter kan variera beroende på religion. Muslimer har till exempel en särskild äktenskaps- och skilsmässolag.

Män favoriseras i praktiken när det gäller fördelning av land, bland annat genom ”*Land Development Ordinance*” från 1935, vilken ger företräde till manliga arvingar framför kvinnliga. Kvinnor utför ofta lågbetalda och mindre kvalificerade arbeten. Negativa attityder mot änkor såväl som mot ogifta och barnlösa kvinnor påverkar kvinnans ställning i samhället. Kvinnors deltagande i politiken är mycket lågt.

Våld mot kvinnor, inklusive sexuella övergrepp, är ett omfattande problem på Sri Lanka. Uppgifter gör gällande att problemet ökat efter inbördeskrigets slut, och är särskilt vanligt förekommande i de områden där konflikten ägde rum. Enligt en undersökning har 60 procent av kvinnorna i Sri Lanka varit utsatta för våld i hemmet. Våldtäkt, sexuella övergrepp och våld i hemmet är förbjudet, men lagen efterföljs inte konsekvent. Våldtäkt inom äktenskapet är endast förbjudet om makarna är separerade. Benägenheten att anmäla våld och sexuella övergrepp är låg, även om polisen genomför upplysningskampanjer för att dels minska antalet övergrepp, dels öka anmälningssgraden.

Barnets rättigheter

Under inbördeskriget utgjorde användningen av barnsoldater en av de allvarligaste kränkningarna av barnets rättigheter i Sri Lanka. Flera hundra barn dog under krigets fem sista månader och ytterligare hundratals är försvunna.

När det gäller barns rätt till utbildning och hälsovård lever Sri Lanka upp till sina skyldigheter i relativt stor utsträckning. Skolan är obligatorisk för barn mellan 5 och 14 år och avgiftsfri, liksom hälsovården. Särskilt i de tidigare konfliktområdena är dock tillgången till utbildning och hälsovård bristfällig.

Straffbarhetsåldern är åtta år. Mellan 8 och 16 års ålder gäller särskilda regler, från 16 år likställs personen med en vuxen. Våld mot barn är ett utbrett problem. Generellt är arbete tillåtet från 14 år med inskränkningar för vissa särskilda sektorer.

Handel med barn förekommer i Sri Lanka. Den nationella myndigheten för skydd av barn, *National Child Protection Authority (NCPA)*, har uppmärksammat att den ökade turismen medför ökad risk för sexuell utnyttjande av barn. Kampanjer genomförs i syfte att medvetandegöra barn, turistguider och befolkningen i kustområden.

Laglig ålder för att ingå äktenskap är 18 år för både män och kvinnor, men flickor kan med föräldrarnas tillåtelse gifta sig när de är 16 år. Enligt den muslimska äktenskapslagen som gäller för landets muslimer tillåts äktenskap för flickor från 12 års ålder.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Sri Lanka har flera etniska och religiösa grupper. I konstitutionen garanteras alla medborgares lika rättigheter. Den föreskriver samtidigt att särskilda religiösa lagar och regler, både skrivna och oskrivna, gäller för olika religiösa grupper i Sri Lanka, även om dessa strider mot andra föreskrifter i konstitutionen, exempelvis alla individers likhet inför lagen. Under senare år har rapporterna ökat om förföljelser av muslimer och kristna. Diskriminering av tamiler anses ha varit en av huvudorsakerna till den väpnade konflikten.

Tamilerna är den grupp som har varit mest utsatt under kriget men även efter konfliktens slut. Merparten av internflyktingarna är tamiler och de är utsatta för diskriminering, inklusive när det gäller skolgång och tillgång till arbete. Särskilt utsatta är de cirka 85 000 tamiler i landets te-distrikt som fram till 2003 saknat medborgarskap och rätt till skolgång. Fortfarande är läskunnigheten lägre och fattigdomen högre för denna grupp.

De kristna och muslimska minoriteterna har under de senaste åren utsatts för en rad trakasserier, inklusive attacker mot kyrkor och moskéer. Attackerna rapporterades öka inför parlamentsvalet 2015. Uppgifter finns om en växande radikaliserings inom vissa buddhistiska organisationer, i vissa fall med koppling till medlemmar av den förra regeringen.

FN:s kommitté för avskaffandet av alla former av rasdiskriminering granskade Sri Lanka i oktober 2016, och tog särskilt upp diskriminering och marginalisering av Sri Lankas urfolk, *Veddab*-folket. Vidare tog kommittén upp vikten av att lagstifta mot hatpropaganda och att terrorismlagstiftningen på ett oproportionerligt sätt använts mot medlemmar av minoritetsgrupper, i synnerhet tamiler. Situationen för kvinnor ur minoritetsgrupper i de krigsdrabbade områdena togs också upp av kommittén, särskilt att dessa kvinnor löpte risk att utsättas för sexuellt våld, inklusive våldtäkter, av säkerhetsstyrkorna.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Samkönade sexuella handlingar är förbjudet enligt lag i Sri Lanka. Straffen omfattar böter och fängelse i upp till tio år. Lagen, som förbjuder ”samlag mot naturens ordning” gällde fram till 1995 endast män, men ändrades då den ansågs diskriminerande till att också gälla för kvinnor. Det finns inga uppgifter om att någon blivit dömd enligt lagen, men det är vanligt att polisen trakasserar hbtq-personer, i synnerhet homosexuella prostituerade och transpersoner. En annan lag, som förbjuder ”oanständiga aktiviteter” används ofta mot hbtq-personer. Transpersoner möter ofta diskriminering inom sjukvården, på arbetsmarknaden eller bostadsmarknaden.

I en rapport från augusti 2016 av *Human Rights Watch* om situationen för hbtq-personer i Sri Lanka framhålls att homosexualitet generellt anses som en ”sjukdom” eller ett utländskt fenomen som går emot den nationella kulturen i Sri Lanka. Rapporten tar också upp att lankesisk media bidrar till

att vidareförmedla fördomarna mot hbtq-personer och i vissa fall sprider felaktig information om spridningen om hiv.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Sri Lanka har inte anslutit sig till 1951 års flyktingkonvention och har inte några nationella procedurer för att fastställa flyktingstatus.

I Sri Lanka befinner sig några hundratal pakistanska kristna, shia-muslimer och personer tillhörande ahmadiya-sekten. Dessa personer har flytt Pakistan på grund av diskriminering och förföljelse mot minoriteter. Ofta har dessa personer svårt att få jobb, utbildning och hälsovård.

Många lankeser migrerar utomlands för arbetsmöjligheter inom byggsektorn och för hushållsarbete, bland annat till länder i Mellanöstern och Sydostasien. Sri Lanka ser till migrantarbetarens rättigheter genom ministeriet för främjande av välfärd vid anställning i utlandet. En myndighet har inrättats för att göra det lättare för kvinnor att klara sig som gästarbetare genom att ge dem viss utbildning, stöd och försäkringar.

Ett stort antal människor tvingades under det långa inbördeskriget fly från sina hem. Vid krigsslutet hade mer än 450 000 människor tvingats lämna sina hem, varav flertalet placerades i olika läger. De flesta har efter krigsslutet kunnat återvända, men runt 60 000 lankesiska flyktingar finns fortfarande i Indien. Relativt stora exilgrupper, många av dem flyktingar, finns också i andra länder som Australien, Kanada, USA och Storbritannien. Sri Lanka samarbetar med UNHCR om repatrieringsstöd för de återvändande flyktingarna. Dessutom uppskattade *Internal Displacement Monitoring Centre* (IDMC) att i juli 2015 hade över 70 000 internflyktingar ännu inte återvänt till sina hem. Enligt officiella siffror fanns det i augusti 2016 fortfarande 43 607 internflyktingar i landet.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Civilsamhällsorganisationer verksamma i Sri Lanka uppskattar att 20 procent av befolkningen lever med någon form av funktionsnedsättning, varav en stor del till följd av den väpnade konflikten, såväl civila som soldater. Diskriminering av personer med funktionsnedsättning är förbjuden enligt lag, men förekommer i praktiken inom arbetsliv, utbildningsväsendet och i socialförsäkringssystemen. I vissa områden på landsbygden leder

föreställningen att funktionsnedsättningar skulle kunna smitta till att personer med funktionsnedsättning isoleras.

Sri Lanka ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2016 och president Sirisena lovade i december samma år att åtgärder skulle vidtas för att tillförsäkra utbildning till personer med funktionsnedsättning. Vissa statsstödda privata institutioner för personer med nedsatt syn och hörsel finns och myndigheten för samhällstjänster beviljar visst ekonomiskt stöd till försörjning och hälsovård.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1980. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades 1997 och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1980. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1982.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1981. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2002.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1994. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1991. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2000. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2006.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2016.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2016.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet har inte ratificerats.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* har inte ratificerats.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Internationella rödakorskommittén, ICRC, UNICEF och FN:s flyktingkommissarie, UNHCR, är dominerande aktörer i fält, men även

utvecklingsaktörer som till exempel UNDP verkar i Sri Lanka. Sedan 2004 finns en människorättsexpert från FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) i landet, kopplad till UNDP, med mandat att stärka analys och integrering av mänskliga rättigheter i FN-organens program.

Sri Lankas relation till internationella organisationer såsom *Human Rights Watch*, *Amnesty International* och *International Council of Jurists* (ICJ) var tidigare under lång tid ansträngd, men organisationerna kan sedan maktskiftet 2015 verka fritt.

Främjande av demokrati och mänskliga rättigheter har traditionellt varit en mycket viktig del av det svenska utvecklingssamarbetet med Sri Lanka. Det bilaterala utvecklingssamarbetet fasades ut under 2010, men Sverige fortsätter att stödja främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter i Sri Lanka genom stöd till multilaterala organisationer som är verksamma i landet.

EU bedriver omfattande utvecklingsarbete i Sri Lanka, främst inom landsbygdsutveckling. Sedan den nya regeringens tillträde 2015 har relationerna mellan EU och Sri Lanka intensifierats från att ha varit begränsade under den tidigare regeringens senare år. En dialog om mänskliga rättigheter har inrättats. Sri Lanka har ansökt om generösare handelsvillkor under det så kallade GSP+. Systemet ställer krav på respekt för centrala internationella konventioner om mänskliga rättigheter och arbetsrätt.

I den senaste granskningen av Sri Lanka i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) gav Sverige rekommendationer bland annat om anslutning till Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen och om att se till att skyldiga för brott mot barn ställs inför rätta.